

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ»**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за
спеціальностями – В 10 Філософія та В 12 Культурологія та
музеєзнавство**

Одеса, 2026 р.

УДК: 1+101+12+13

*Затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», протокол № 15 від 25 червня 2026 року.*

Рецензенти:

Кадієвська Ірина Аркадіївна, доктор філософських наук професор кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса)

Каранфілова Олена Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології і права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Врайт Г. Я.

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія культури»: метод. реком. Одеса : Університет Ушинського, 2026. 30 с.

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Філософія культури» розроблені для здобувачів 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей В 10 Філософія та В12 Культурологія та музеєзнавство. Вони охоплюють методичні рекомендації до форм проведення практичних занять, зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання за всіма видами контролю, рекомендації до виконання ІНДЗ (есе), словник термінів до дисципліни, список рекомендованої літератури.

З М І С Т

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	11
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ	14
5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ЕСЕ)	20
6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ДО ДИСЦИПЛІНИ	23
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	29

1. ПЕРЕДМОВА

Стрімкий розвиток сучасного суспільства, епоха глобалізації та цифрові трансформації вимагають нових підходів до осмислення феномену культури. Філософія культури — це не просто академічна дисципліна, а інструмент, який допомагає побачити за зовнішніми явищами глибинні сенси людського буття, цінності, традиції та шляхи розвитку цивілізації.

Вивчення філософії культури сьогодні — це ключ до розуміння глибинних причин глобальних конфліктів, стрімких технологічних змін та трансформації людської ідентичності. Вона допомагає критично осмислити власні цінності та орієнтуватися в динамічному, часто суперечливому світі.

Основні причини актуальності:

Розуміння глобалізації та ідентичності: Допомагає розібратися у зіткненні цивілізацій, діалозі культур та збереженні національної самобутності в умовах глобального світу.

Критичне мислення: Вчить бачити маніпуляції, розуміти приховані сенси масової культури, ідеологій та вплив медіа на свідомість.

Людський вимір технологій: Допомагає осмислити етичні та екзистенційні виклики епохи штучного інтелекту, трансгуманізму та цифрової реальності.

Формування світогляду: Забезпечує теоретичний базис для розуміння того, як формуються системи цінностей, мораль та ідеали в різні історичні епохи.

Мета навчальної дисципліни «Філософія культури»: є засвоєння певного об'єму філософських знань та вміння застосовувати їх для розуміння та інтерпретації культури. Ознайомлення здобувачів із існуючими підходами до вивчення сутності та функцій культури, особливостями формування культурної специфіки у різні епохи; навчити вільно оперувати теоретичними концепціями культури, аналізувати культурні явища та феномени, виділяти окремі аспекти розвитку культур та співвідносити їх із цілісним баченням культури.

Дозвіл на використання ШІ: здобувачам вищої освіти дозволено використання генеративних інструментів штучного інтелекту (ШІ) для

виконання письмових робіт, наукових досліджень та інших завдань. Однак робота повинна містити оригінальні висновки, аналіз та критичне осмислення.

Можливість перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Мета: Ця можливість надається для сприяння індивідуальним освітнім траєкторіям, визнання попереднього досвіду та досягнень здобувачів, а також для оптимізації їхнього навчального навантаження.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

знати:

- предмет філософії культури, основні принципи, закони, категорії, а також їх зміст і взаємозв'язки;

- мати уявлення про основні закономірності функціонування культури;

- основні етапи історії розвитку філософських поглядів на культуру.

уміти:

- орієнтуватися в системі філософського знання як цілісного уявлення про основи

світобудови і перспективи розвитку природи, суспільства і мислення;

- розуміти характерні особливості сучасного стану філософії культури;

- застосовувати методи і критерії філософії культури в професійній діяльності;

- мати навички визначення загальних тенденцій у розвитку культури.

Здобувачі, які використовують ШІ для допомоги у виконанні завдань, зобов'язані:

-у передмові зазначити факт використання ШІ у роботі.

-пояснити як саме ШІ допоміг у створенні тексту (генерація ідей, перевірка фактів, формулювання висновків).

-пояснити, які частини тексту були створені за допомогою ШІ і в яких аспектах вносено власні корективи

Процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Перезарахуванню підлягають лише ті результати навчання

(знання, вміння), які відповідають програмним результатам навчання або змісту навчальних тем дисципліни «Філософія культури».

**ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:**

– сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;

– бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

– ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;

– сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Різновиди проведення практичних занять можуть бути досить різноманітними та визначаються змістом і специфікою теми, а також складом студентської аудиторії. Найпоширенішими формами організації практичних занять з філософії є: **відповіді на запитання, розгорнуті бесіди, виступи з рефератами, презентаціями, есе, доповідями, проведення інтерактивних дискусій, круглих столів тощо.** У процесі підготовки до практичного заняття кожен студент повинен детально ознайомитися з планом, що відображає зміст відповідної теми; опрацювати та осмислити власні конспекти лекцій; вивчити рекомендовану літературу; підготувати розгорнутий план, тези або конспект виступу за всіма питаннями теми.

Відвідування практичних занять є обов'язковим для студентів, оскільки їх пропуск позбавляє можливості глибоко усвідомити, закріпити та сформулювати цілісне уявлення щодо відповідної тематики.

Організація практичного заняття передбачає певну послідовність етапів. По-перше, заняття розпочинається вступним словом викладача, у якому визначається значущість теми, її мета, а також окреслюються форми та методи проведення. По-друге, більшість занять реалізується у формі інтерактивної дискусії, у процесі якої здійснюється поточний контроль знань студентів і перевірка виконання ними самостійних завдань. По-третє, розкриття змісту питань повинно супроводжуватися їх співвіднесенням з актуальними проблемами сучасності. Водночас студенти мають уважно слухати виступи одногрупників, активно долучатися до обговорення, що сприяє розвитку навичок дискусії, аналізу різних точок зору та аргументованого відстоювання власної позиції. Регулярні виступи сприяють збагаченню словникового запасу та формуванню вміння чітко і лаконічно висловлювати думки. Крім того, кожен студент повинен постійно вдосконалювати навички коректного використання фахової термінології. Після виступу відбувається колективне обговорення, під час якого викладач спрямовує дискусію на висвітлення ключових аспектів

проблеми та забезпечує участь усіх присутніх. Завершується заняття підсумковим словом викладача, де узагальнюються результати роботи, оцінюється рівень засвоєння матеріалу, виставляються бали та визначаються завдання на наступне заняття.

У межах практичного заняття студент має можливість ефективно засвоїти знання, сформувати вміння, навички та професійні компетентності, необхідні для подальшої практичної діяльності.

Для ефективного вирішення поставлених завдань доцільно використовувати такі форми інноваційного навчання.

Дискусія розглядається як форма навчальної діяльності, у межах якої студенти висловлюють власні міркування щодо проблеми, визначеної викладачем, що передбачає попередню підготовку у вигляді есе, тез або рефератів.

Групова дискусія виступає методом організації колективної діяльності, який забезпечує можливість впливу на позиції учасників через аргументоване обговорення, сприяє глибшому опрацюванню матеріалу та формуванню оптимальних рішень.

Доповідь (презентація) є формою публічного викладу навчального матеріалу, що може здійснюватися як викладачем, так і студентами, та спрямована на поглиблення знань.

Інтерактивні методи навчання базуються на активній взаємодії між викладачем і студентами, передбачають високий рівень залученості, творче переосмислення інформації та виконання різних видів завдань.

Дослідницький метод орієнтований на організацію навчання через самостійну пізнавальну діяльність студентів, що передбачає постановку проблем, формулювання гіпотез, збір та аналіз даних, узагальнення результатів і їх практичне застосування. Основними етапами дослідницького методу є: визначення теми, об'єкта і предмета дослідження; формулювання проблеми та гіпотез; вибір методів дослідження; збір і аналіз даних; перевірка гіпотез; формулювання висновків та їх застосування.

Пост-тестування використовується як засіб контролю знань студентів за результатами вивчення тем. Круглий стіл є ефективною формою обговорення актуальних проблем, що сприяє розвитку навичок діалогу та колективного пошуку рішень.

Наукова дискусія виступає важливою формою навчальної діяльності, у межах якої студенти аргументовано висловлюють власні позиції. Вона передбачає попередню підготовку письмових робіт, а її структура включає виступи та подальше обговорення. Оцінювання здійснюється як за якість презентації, так і за відповіді на запитання.

Есе розглядається як жанр науково-публіцистичного характеру, що поєднує індивідуальну авторську позицію з вільною формою викладу. Його мета полягає у чіткому та лаконічному висловленні власної думки щодо певної проблеми. Для есе характерні такі ознаки: наявність авторської позиції, оригінальність викладу, наближеність до розмовного стилю, обмеженість обсягу, образність і логічність викладу, а також відсутність претензії на вичерпний аналіз проблеми.

Структура есе включає невеликий обсяг, чітке визначення теми, актуальність, вступ і висновки, можливість використання додаткових матеріалів (схем, таблиць), посилання на джерела, а також вільну композицію, що відображає глибину знань і переконань автора.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми та форми проведення	денна
1	Тема 1. Поняття культури, його виміри та особливості. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
2	Тема 2. Культура як феномен: проблема самобуття культури. <i>Форма проведення: вирішення практичних завдань</i>	2
3	Тема 3. Культура та суспільство: соціальні проблеми теорії культури. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
4	Тема 4. Культура та людина: антропологічні проблеми	2

	теорії культури. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	
5	Тема 5. Елітарна та масова культура. <i>Форма проведення: Семінар з елементами евристичної бесіди</i>	2
6	Тема 6. Традиційна та нетрадиційна культура. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
7	Тема 7. Культура як семіотична система. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
8	Тема 8. Проблема ідентичності в культурі. <i>Форма проведення: диспут.</i>	2
Разом		16

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ БУТТЯ

Тема 1. Поняття культури, його виміри та особливості.

Етимологія терміну “культура”. Багатоманітність дефініцій культури. Класифікації концепцій культури. Культура як об’єкт дослідження в етнології, етнографії, культурній і соціальній антропології, культурології, соціології культури. Специфіка філософії культури. Філософія та культурологія. Філософія культури та соціологія.

Тема 2. Культура як феномен: проблема самобуття культури.

Особлива модальність культури в порівнянні з природою, суспільством, людиною. Культура як багатовимірний цілісний феномен. Основні елементи в системі культури. Матеріальна, духовна та художня культура, їх взаємозв’язок. Структурні компоненти духовної культури: міфологія, релігія, ідеологія, мораль, наука, філософія. Художня творчість як особливий елемент культури.

Тема 3. Культура та суспільство: соціальні проблеми теорії культури.

Відмінність між системами “культура – природа” та “культура – суспільство”. Предметно-практичний та предметно-духовний аспекти взаємозв’язку суспільства та культури. Способи теоретичного осмислення проблеми “культура – суспільство”. Взаємодія соціальної та культурної “субстанцій” в організаційній, ідеологічній та художній діяльності людей. Культура в системі суспільного виробництва. Взаємозв’язок між культурою та політикою. Політична культура. Культура та суспільство у вигляді соціокультурної реальності. Інтеріоризація культури та суспільства в людині. Соціалізація та окультурення індивіда. Взаємодія суспільства і культури в історичному процесі. Взаємовідносини суспільства і культури як двох відносно

самостійних систем буття людства в первісний час. Підпорядкування культури суспільству в ранньокласових соціокультурних системах. Автономія культури від суспільства в добу Ренесансу. Принцип свободи як основа відносин культури і суспільства в Новий час.

Тема 4. Культура та людина: антропологічні проблеми теорії культури.

Людина як біосоціокультурна істота. Основні рівні відносин між культурою та людиною. Проблема “культура – людина” в контексті різних масштабних планів існування людини. Людство і культура. Культура як багатовимірне поле культурних модифікацій (субкультур). Взаємозв’язок культури та окремої особистості. Людина як творіння культури. Входження людини в культуру в процесі її онтогенезу. Типологічний спектр культури особистості. Типи індивідуальної культури (М.С. Каган та Ч. Сноу). Сім’я та школа як основні ланки в формуванні культурної людини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ

Тема 5. Елітарна та масова культура.

Поняття елітарної та масової культури. Еліта та культура. К. Мангейм про культуру еліти. Концепція елітарної культури Х. Ортега-і-Гасета. Масова культура як феномен. Поняття “масового суспільства”. Критика масової культури в сучасній філософії. Конформізм як вияв маскультури. Розповсюдження і сприйняття культури засобом тиражування. Поняття «індустрія культури». Механізм сублімації. Механізм проєкції.

Тема 6. Традиційна та нетрадиційна культура.

Поняття ментальності Історія ментальностей. Традиційна та нетрадиційна культура. Культура Сходу. Культура Заходу.

Тема 7. Культура як семіотична система.

Семіотика – вчення про знакові системи. Семіотика та семіологія. Мови культури (знакові системи) як засоби об'єктивації ідеальної предметності культури. Типологія знакових систем: семіотичні дослідження Ч.Пірса, Ф. де Сосюра, У. Еко, Ю. Лотмана, Р. Барта. Мова як феномен. Роль символів у культурі. Умовні, випадкові та універсальні символи. Семіотика міфу. Знакові системи культури в сфері життєво-практичних (побутових і ділових) контактів. Семіотика художньої культури. Загальна морфологічна структура семіозису культури.

Тема 8. Проблема ідентичності в культурі.

Сучасні стратегії ідентичності. Модерні та постмодерні пошуки ідентичності. Проблеми ідентичності в сучасній Україні. Проблема співвідношення глобальних і локальних ідентичностей. Ідентичність Чужого і «чужі» ідентичності в Європі. Проблеми релігійної ідентичності. Проблеми політичної ідентичності. Проблеми ідентичності національних та етнічних менших в сучасних багатокультурних суспільствах. Проблеми ідентичності і культурна традиція.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Завдання не виконано
	1-2 бали	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	3-4 балів	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	5 балів	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Завдання не виконано
	1 бал	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	2 бали	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	3 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання,

		уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	4 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
ІНДЗ (есе)	0 балів	Завдання не виконано.
	-2 бали	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, має загальний реферативний характер, демонструє несамостійність у розв'язанні завдань, текст не визначає ключову практичну проблему і не відповідає структурі доповіді. Презентація до захисту роботи не підготовлена.
	3-5 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, має описовий характер, містить поняття, має граматично не вчитаний текст, не визначає ключову практичну проблему. Стель написання есе не відповідає формальним та науковим вимогам, але не заперечує оригінального викладу опрацьованого матеріалу. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але не пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе не містить власних розмірковувань, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа. При аналізі обраної проблеми здобувач не достатньо використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.
	6-8 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, демонструє переважно академічність, містить аналітику і узагальнення, має неінформативні посилання, оперує поняттями, визначає ключову практичну проблему. Стель написання есе відповідає формальним та науковим вимогам. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але недостатньо пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе містить

		власні розмірковування, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа, але вони не викладені у зрозумілій науковій аргументованій формі. При аналізі обраної проблеми здобувач використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.
	9-10 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни; робота носить самостійний характер, містить авторську аналітику і узагальнення, прямі і непрямі цитування з посиланнями на основне джерело, включає оперування поняттями, повністю визначає ключову практичну проблему. Стиль написання есе відповідає формальним та науковим вимогам, але не заперечує оригінального викладу опрацьованого матеріалу. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але також пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе містить власні розмірковування, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа, і викладені у зрозумілій науковій аргументованій формі. При аналізі обраної проблеми здобувач використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Філософія культури», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40). Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Підсумкова оцінка не може бути меншою за кількість балів, накопичених здобувачем освіти унаслідок поточного контролю.

Оцінювання відповідей на питання екзамену проводиться згідно наступних критеріїв.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує

	елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у галузі філософії. Знає: предмет філософії культури, основні принципи, закони, категорії, а також їх зміст і взаємозв'язки; має уявлення про основні закономірності функціонування культури; основні етапи історії розвитку філософських поглядів на культуру. Уміє: орієнтуватися в системі філософського знання як цілісного уявлення про основи світобудови і перспективи розвитку природи, суспільства і мислення; розуміти характерні особливості сучасного стану філософії культури; застосовувати методи і критерії філософії культури в професійній діяльності; визначати загальні тенденції у розвитку культури. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій. Знає: предмет філософії

	<p>культури, основні принципи, закони, категорії, а також їх зміст і взаємозв'язки; має уявлення про основні закономірності функціонування культури; основні етапи історії розвитку філософських поглядів на культуру. Уміє: орієнтуватися в системі філософського знання як цілісного уявлення про основи світобудови і перспективи розвитку природи, суспільства і мислення; розуміти характерні особливості сучасного стану філософії культури; застосовувати методи і критерії філософії культури в професійній діяльності; визначати загальні тенденції у розвитку культури. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.</p>
Добре (74-81 C)	<p>Здобувач знає: предмет філософії культури, основні принципи, закони, категорії, а також їх зміст і взаємозв'язки; має уявлення про основні закономірності функціонування культури. Уміє: орієнтуватися в системі філософського знання як цілісного уявлення про основи світобудови і перспективи розвитку природи, суспільства і мислення; розуміти характерні особливості сучасного стану філософії культури. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.</p>
Задовільно (64-73 D)	<p>Здобувач не володіє системними знаннями з дисципліни. Не Знає: предмет філософії культури. Погано знає основні принципи, закони, категорії, а також їх зміст і взаємозв'язки; має уявлення про основні закономірності функціонування культури; основні етапи історії розвитку філософських поглядів на культуру. Не Уміє: орієнтуватися в системі філософського знання як цілісного уявлення про основи світобудови і перспективи розвитку природи, суспільства і мислення; розуміти характерні особливості сучасного стану філософії культури. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників.</p>
Задовільно (60-63 E)	<p>Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо екзистенціалів буття несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички</p>

	міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння логіки філософських процесів у мистецтві.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ

Вимоги до написання есе з дисципліни «Філософія культури»

Формальні вимоги

- Написання есе є обов'язковим
- Тема есе, обрана студентом, повинна бути узгоджена з лектором
- Тематична література для написання есе повинна бути узгоджена з лектором у години, призначені для консультацій або електронним шляхом
- Есе повинне бути написаним або надрукованим на листках паперу формату А 4
- Обсяг тексту – від 2 до 5 сторінок.
- Окрім обов'язкового прочитання фрагменту першоджерела, автор есе може послуговуватися додатковою допоміжною літературою, на яку повинен робити посилання в тексті. Список використаних джерел подається у кінці есе (на окремій сторінці) і не враховується до загального об'єму праці.

Наукові вимоги

Есе на обрану тему повинне складатися з двох частин:

1. Перша (коротка) – 1 сторінка – присвячена загальному введенню у тематичну проблематику обраної філософської проблеми; окресленню базових світоглядних, історичних, соціальних та культурних передумов, у межах яких постали саме ці філософські ідеї.

2. Друга (довга) присвячена ширшому аналізу обраної філософської проблеми; повинна базуватися на самостійно опрацьованому фрагменті першоджерела; містити аргументовані власні рефлексії, що сформовані на підставі презентації, аналізу та інтерпретації конкретних поглядів, думок, міркувань конкретного філософа.

3. Автор повинен врахувати, що формат есе передбачає самостійну аналітичну працю, яка повинна переконати, що він старанно опрацював обрану проблематику.

4. Текст есе повинен містити власні розмірковування, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа, але мають бути викладеними у зрозумілій науковій аргументованій формі.

5. При аналізі обраної проблеми автор повинен використовувати поняттєвий філософський інструментарій

Критерії оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання (есе)

Критерії оцінювання есе	Бали
Кр. 1. Розкриття сенсу висловлювання	
Сенс есе розкритий або зміст відповіді дає уявлення про його розуміння.	2
Сенс есе не розкритий, зміст не дає уявлення про його розуміння.	0
Кр. 2. Характер і рівень теоретичної аргументації	
Тема розкрита з опорою на відповідні поняття, теоретичні положення, висновки.	4
Наведені окремі, що стосуються теми, поняття, але вони не зв'язані між собою і елементами аргументації.	2
Аргументація на теоретичному рівні відсутня (смісл головних понять не пояснено; висновок відсутній) або використовуються поняття, положення і висновок, не пов'язані безпосередньо з темою.	0
Кр. 3. Якість фактичної аргументації	
Факти і приклади взяті з різних джерел: ЗМІ, філософії, літератури, історії, факти з особистого соціального досвіду і власні спостереження (наведено не менше 2-х прикладів з різних джерел).	4
Аргументація дається з опорою лише на власний соціальний досвід і бачення або наведений(і) приклад(и) з одного джерела.	2
Фактична інформація відсутня або наведені факти не відповідають положенню, що розглядається.	0
Максимальний бал	10

Орієнтовні теми есе з Філософії культури:

1. Специфічні підходи до визначення культури.
2. Дослідження культури філософською антропологією.
3. Філософсько-історичне обґрунтування культури.
- 4 Соціальна природа культури.
5. Принцип свободи як основа відносин культури і суспільства.

6. Концепція елітарної культури Х. Ортеги-і-Гасета.
7. Проблема масовості в культурі.
8. Етноцентризм як форма культурної ідентичності.
9. Образи культур в О. Шпенглера.
10. Цінності доби цивілізації.
11. Урбаністична культура як прояв європейської культури.
12. Несхожість, оригінальність та новизна як риси модерністичного світогляду.

6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Словник термінів є важливою складовою вивчення дисципліни «Філософія культури», оскільки він забезпечує глибоке та правильне розуміння основних понять і категорій курсу. Без належного розуміння термінології студентам важко аналізувати зміст навчального матеріалу, формувати власні судження та використовувати здобуті знання на практиці.

Необхідність словника пояснюється тим, що більшість понять дисципліни мають багатогранний і абстрактний характер.

Важливість словника полягає також у тому, що він сприяє розвитку мислення та мовної культури студентів. Засвоєння спеціальної термінології допомагає точніше висловлювати думки, аргументовано відстоювати власну позицію та вести наукову дискусію.

Крім того, словник термінів виконує навчально-довідкову функцію. Він полегшує самостійну роботу студентів, допомагає швидко знаходити пояснення незрозумілих понять та краще орієнтуватися у змісті дисципліни. Це особливо важливо в умовах сучасної освіти, де значна увага приділяється самостійному навчанню, критичному мисленню та здатності працювати з різними джерелами інформації.

Отже, словник термінів є необхідним елементом вивчення дисципліни «Філософія культури», оскільки він забезпечує точність розуміння ключових понять, сприяє розвитку критичного мислення, підвищує ефективність навчання та допомагає формуванню світоглядно зрілої особистості.

А

Акультурація — процес взаємодії культур, під час якого відбувається засвоєння однією культурою елементів іншої (найчастіше менш розвиненою культурою більш розвиненої).

Антикультура (контркультура) — тип культури, що активно протистоїть базовим цінностям і нормам домінуючої в суспільстві культури.

Антропологізм — філософсько-методологічний принцип, згідно з яким людина є вихідним пунктом і центром вивчення культури.

Архетип — первинні, вроджені психічні структури та образи, що лежать в основі колективного несвідомого та формують культурні міфи і символи.

Артефакт — штучно створений людиною об'єкт чи явище, що несе в собі певний культурний сенс і значення.

В

Барварство — епоха в історії людства, що є переходом від первіснообщинного ладу до цивілізації. У переносному сенсі — грубість, відсутність культури.

Взаємодія культур — обмін культурними цінностями, ідеями, технологіями, що сприяє їхньому взаємозбагаченню або асиміляції.

Відчуження — соціально-філософський процес, за якого продукти людської діяльності (матеріальні чи духовні) стають незалежними від творця і панують над ним.

Г

Глобалізація — процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації, що веде до формування єдиного загальнолюдського простору.

Гуманізм — світогляд, в центрі якого знаходиться ідея людини як найвищої цінності, її право на свободу, щастя та всебічний розвиток.

Декультурація — процес втрати або руйнування елементів власної культури під впливом різних чинників (наприклад, колонізації чи ізоляції).

Духовна культура — сукупність духовних цінностей, знань, вірувань, моральних норм, мистецтва, що вироблені суспільством.

Е

Еволюціонізм — концепція в культурології, яка розглядає культуру як результат безперервного, лінійного, поступового розвитку від нижчих форм до вищих.

Екзистенціалізм — філософія існування, що акцентує увагу на унікальності людського буття, її свободі вибору та відповідальності за власну долю у світі культури.

Елітарна культура — частина культури, орієнтована на привілейовані верстви суспільства. Вирізняється складністю, витонченістю і вимагає спеціальної підготовки від споживача.

Етноцентризм — схильність оцінювати явища іншої культури крізь призму традицій і цінностей власної етнічної групи, яка апріорі вважається "найкращою".

I

Ідентичність культурна — усвідомлення людиною своєї належності до певної культурної спільноти, що визначає її систему цінностей та поведінку.

Інновація — впровадження нових ідей, технологій, зразків поведінки, що кардинально змінюють або оновлюють існуючу культурну систему.

Інклюзія культурна — процес включення різних субкультурних груп у повноцінне культурне життя суспільства.

Інтерпретація — тлумачення, розкриття змісту культурних текстів, символів, творів мистецтва, залежно від контексту та світогляду дослідника.

K

Карнавалізація — поняття, що характеризує проникнення духу свята, карнавалу, пародії та руйнування офіційної серйозності в культуру чи літературу.

Класична культура — зразкова культура певних історичних епох (наприклад, античності), що слугує еталоном для наслідування.

Коллективне несвідоме — шар психіки, спільний для всього людства, що містить загальнолюдський культурний досвід (за К. Юнгом).

Контркультура — див. *Антикультура*.

Культурогенез — процес зародження та становлення нових культурних форм, явищ та історичних типів культури.

M

Масова культура — культура, що є домінуючою в сучасному суспільстві, орієнтована на широкі верстви населення. Характеризується серійністю, стандартизацією та комерційною спрямованістю.

Менталітет — глибинна структура мислення, сукупність світоглядних установок, переконань та емоційних реакцій, властивих індивіду або соціальній групі.

Міф — форма суспільної свідомості, спосіб сприйняття світу, в якому явища природи та суспільства емоційно та образно персоніфікуються у вигляді богів і героїв.

Модерн (модернізм) — доба та напрям у культурі кінця XIX — початку XX ст., що характеризується розривом з традиційним реалізмом, пошуком нових художніх форм і вірою в безмежний прогрес.

Н

Норма — загальноприйняте правило, зразок поведінки або діяльності, що регулює взаємодію між людьми у суспільстві.

Обряд — традиційна сукупність символічних дій, що супроводжують важливі моменти життя людини та колективу, виражаючи їхні релігійні чи соціальні погляди.

П

Парадигма — панівна система поглядів, підходів, цінностей та методів, що визначає розвиток науки або культури в цілому.

Плюралізм культурний — принцип, який визнає право на існування, рівноправність та збереження різноманітних культур у межах однієї держави чи світу.

Постмодернізм — стан сучасної культури, що прийшов на зміну модернізму. Характеризується відмовою від єдиної істини, іронією, еkleктикою та змішуванням стилів.

Примітивізм — напрям у культурі, що свідомо спрощує художню форму, звертаючись до творчості дітей, первісних народів або народного мистецтва.

Р

Релятивізм культурний — методологічний принцип, згідно з яким будь-яка культура є унікальною, і її цінності та норми не можна оцінювати як "кращі" чи "гірші".

Релігія — форма світогляду, заснована на вірі в надприродні сили, які впливають на життя людини та світ загалом, і система пов'язаних з цим обрядів.

С

Сакральне — священне, те, що відокремлене від повсякденного життя, становить предмет релігійного поклоніння та наділяється вищою цінністю.

Свобода — здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і цілей, спираючись на пізнання об'єктивної необхідності; вища цінність культури.

Секляризація — процес звільнення культури, суспільного життя та свідомості від впливу релігійних інститутів та догм.

Символ — образ або предмет, що позначає якийсь інший зміст, ідею чи поняття і виступає як засіб спілкування у культурі.

Синкретизм — нероздільність, злитість різних видів діяльності чи явищ, що були притаманні культурі на ранніх етапах її розвитку (наприклад, синкретизм мистецтва та міфу).

Субкультура — культура окремої соціальної чи професійної групи, яка відрізняється від панівної культури своїми цінностями, мовою, стилем життя.

Т

Табу — абсолютна, жорстка заборона на вчинення певних дій, слів або предметів, що лежить в основі релігійних та соціальних обмежень.

Творчість — діяльність, що породжує якісно нові матеріальні та духовні цінності, вища форма самореалізації людини в культурі.

Традиція — елементи соціального та культурного спадку, що передаються від покоління до покоління і зберігаються впродовж тривалого часу.

У

Універсалії культурні — загальнолюдські форми, принципи або цінності, які притаманні всім культурам світу незалежно від їхнього географічного розташування.

Утопія — зображення ідеального суспільства чи моделі культури, які не існують у реальності, але виступають орієнтиром для соціального розвитку.

Ц

Цінність — значущість певних матеріальних чи духовних об'єктів для людини та суспільства, їхня здатність задовольняти потреби.

Я

Язичництво — сукупність давніх політеїстичних релігійних вірувань, що обожнюють сили природи.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Gibson Peter. Philosophy 101. *Arcturus Publishing*, 2024. 224 p.
2. Бліхар В.С., Цимбалюк М.М., Гайворонюк Н.В., Левкулич В.В., Шандра Б.Б., Свищо В.Ю. Філософія: підручник Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
4. Філософія: Підручник / за ред.. Є.Р. Борінштейна. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 502 с.
5. Стежко З. В., Барабаш В. А., Глебова Л. В. Філософія культури : навч. посіб. М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. 97 с.

Додаткова

1. Вraith Г. Я., Даниленко А. Вплив культурних відмінностей на процес навчання та соціалізацію : Матеріали XII Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Освіта та соціалізація особистості» (18-19 квітня, 2024 р., Одеса). Одеса, 2024. С. 50-54.
2. Вraith Г. Я., Кадієвська І. А. Роль філософії в сучасному суспільстві. Гілея : науковий вісник. 2020. Вип. 153 (2). С. 173-177.
3. Вraith Г., Шабатура Є. Взаємозв'язок освіти та культури в умовах сьогодення. Матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та науковців «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (23-24 травня, 2024 р., Одеса). Одеса. 2024. С. 161-164.
4. Ільганаєва В. Соціальні комунікації: словник-довідник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 328 с.
5. Пушонкова О. А. Філософія культури. Навчально-методичний посібник. Черкаси : Вертикаль, видавець Кандич С. Г. 2023. 96 с.
6. Родян М.В. Полікультурність та історичний наратив: виклики сучасності. Матеріали VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освіта та соціалізація особистості» 24-25 квітня 2021 р. Одеса: Університет Ушинського, 2020. С. 41-43.
7. Adamson, Peter; Ganeri, Jonardon (2020). *Classical Indian Philosophy. A History of Philosophy Without Any Gaps. Vol. 5.* Oxford University Press.
8. Вraith Г. Я., Чумак Є. О. Національний менталітет як категорія філософського осмислення в умовах соціокультурної трансформації. *Перспективи. Соціально-політичний журнал.* Одеса : Гельветика. 2023. №4. С. 63-69.
9. Вraith Г. Я., Даниленко А. В. Культурний геноцид як порушення основних прав людини: вплив на культурну ідентичність та свободу вираження. *Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства:* Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 23-24 січня 2025 р. С. 31-34.

Інформаційні ресурси:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Одеська національна наукова бібліотека : URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
3. Бібліотека Університету Ушинського : URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>